DESPRE UN ARHAISM MORFOLOGIC SPECIFIC GRAIURILOR DACOROMÂNE SUDICE

MARIA MARIN*

1. Este din ce în ce mai cunoscut şi recunoscut faptul că graiurile dacoromâne din aria sudică, vorbite în Oltenia, Dobrogea şi, cu precădere, în Muntenia, pe măsura trecerii anilor, mai bine, mai profund cercetate, evidenţiază o serie de surprize menite să schimbe perspectiva asupra elementelor vechi şi arhaice întâlnite în această variantă dialectală a limbii române.

1.1. S-a atras atenţia, de exemplu, asupra unor trăsături comune graiurilor crişene – citate, de regulă, printre unităţile dialectale ale dacoromânei cu un pronunţat caracter arhaic (Dial. rom.: 151; Marin 2005–2007: 113) – şi celor munteneşti (Marin 2014) sau asupra extinderii în zona sudică a unor particularităţi considerate, până nu demult, specifice doar ariei nordice (cf. Mărgărit 2017).

1.2. În acelaşi timp, în ultimii ani, au fost evidenţiate trăsături vechi, moştenite, păstrate, după câte se pare, doar în anumite graiuri din zona muntenească (Ionică 1965; Avram 1973; Neagoe 1973, 1975; Teaha 1989, 1991 ş.a.). Este vorba, între altele, de anumite forme verbale, precum cele de mai-mult-ca-perfect persoana a 3-a singular (Neagoe 1973) sau de persoana a 2-a plural (Neagoe 1985: 171–172; Marin 1991: 55–56).

1.3. Aceste observaţii şi constatări ne-au îndemnat să revenim şi să insistăm asupra unei particularităţi morfologice care, deşi a fost recunoscută, încă în urmă cu 150 de ani, de către B.P. Hasdeu (1984 [1879]: 439), drept un element sintactic de limbă română veche comun cu albaneza, atestat în vorbirea vie doar în unele graiuri sudice (cf. Brâncuş 1995: 99), nu a fost cercetat cu atenţie, mai ales din perspectiva situaţiei actuale.

Ne referim la folosirea articolului hotărât enclitic pe lângă adjectivul precedat de articolul [?] demonstrativ sau de alte elemente demonstrative: *omu cela bunul*, *casele ălea multele* (Neagoe 2012: 36), particularitate neinclusă între trăsăturile

* Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, Bucureşti, Calea 13 Septembrie, nr. 13, România.

ALIL, t. LVII, 2017, Bucureşti, p. 249–256

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)

subdialectului muntean (v. Ionică 1984), cu toate că, în lucrări anterioare apariției *Tratatului de dialectologie românească*, se afirmase că aceasta este atestată ca un fenomen specific exclusiv ariei sudice a dacoromânei: estul Olteniei şi Muntenia, cu semnalări sporadice şi, cu excepția lucrării lui E. Gamillscheg (1936) – consacrată graiului din satul Şerbăneşti, situat în partea muntenească a județului Olt –, nelocalizate precis (Hasdeu 1984 [1879]: 439; Brâncuş 1995: 106).

În intervenția noastră ne propunem să urmărim, într-o primă parte, câteva aspecte ale acestei particularități, aşa cum se prezintă ea în graiurile sudice actuale: calitatea de trăsătură arhaică, statutul morfologic al elementului care precedă adjectivul articulat, tipul de construcții în care apare, urmând ca ulterior, într-o viitoare parte a doua, să analizăm mai amănunțit caracteristicile morfosintactice ale fenomenului şi să stabilim răspândirea geografică actuală.

2. Materialul pe care ne întemeiem afirmațiile şi întreaga descriere îl constituie atlasele lingvistice regionale şi culegerile de texte dialectale din aria sudică a dacoromânei (Oltenia, Muntenia, Dobrogea), respectiv, pe de o parte, NALR–*Olt.*, ALRR–*Munt. şi Dobr.* şi, pe de altă parte, TDO, TDM I–III, TDD.

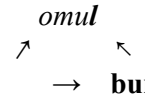
Coroborarea datelor din cele două tipuri de lucrări ne arată că acestea se completează între ele, cu rezultate deosebit de utile: dacă primele evidențiază aria de răspândire[1] a fenomenului, textele au calitatea de a scoate în evidență varietatea contextelor de utilizare, complexitatea acestora, frecvența, dar şi de a aduce noi atestări în privința extinderii geografice a acestei caracteristici.

3. Particularitatea trebuie privită prin prisma faptului că postpunerea determinantului (cum este şi articolul hotărât), fenomen vechi în limba română (Brâncuş 1995: 102), inclusiv în relație cu adjectivul, de tipul *bunul*, *răul*, se numără printre deosebirile importante dintre cele două grupuri mari de graiuri ale dacoromânei: postpus în graiurile de tip sudic şi antepus în cele de tip nordic (cf. Lăzărescu 1984: 230; Neagoe 1984: 268; Vulpe 1984: 344; Marin, Marinescu 1984: 381). Această situație generală este principalul motiv pentru care construcția ce ne preocupă are, în mare, conformația amintită (*omul cela marele*) şi este cunoscută doar în graiurile dacoromâne sudice.

4. Conform datelor din bibliografie, construcția de care ne ocupăm se prezintă sub forma *omul cela bunul*, fiind vorba, aşadar, de un substantiv articulat enclitic cu un articol definit urmat de o determinare printr-un articol (de data aceasta demonstrativ-adjectival) şi, apoi, de un adjectiv, la rândul său, marcat prin articolul hotărât enclitic. Întrucât articolul hotărât, conform definiției clasice, este marcă pentru un substantiv cunoscut (nu oarecare), rezultă că, în cadrul construcției de care ne ocupăm, se produce o dublă marcare a substantivului, ***omul cela***, reluată, apoi, printr-o a treia marcă de identificare, *bunul*, de data aceasta, prin articulare, adjectivul fiind, la rândul său, dublu identificat:

[1] Formularea relativ rigidă, specifică unui chestionar lingvistic, nu permite urmărirea varietății formelor de manifestare a unei construcții sintactice.

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)

5. În lingvistica românească, construcția a fost cercetată, sub diverse aspecte, doar de B.P. Hasdeu, în studiul *O pagină din sintaxa româno-albaneză. Reduplicarea şi triplicarea articolului definit*, publicat în *Cuvente din bătrâni* (Hasdeu 1984 [1879]: 611–687). Pornind, după cum însuşi mărturiseşte, de la o constatare făcută de G.I. Ascoli în legătură cu asemănările dintre română şi albaneză în privința folosirii articolului hotărât, Hasdeu realizează o amplă descriere a fenomenului[2].

6. Calitatea de trăsătură veche, arhaică este dovedită de însăşi substantivizarea adjectivelor prin articol hotărât postpus (Brâncuş 1995: 102), o dovadă în acest sens fiind existența în aromână în formă identică a construcției: *calul aţel(u) azburătorlu* (cf. Coteanu 1969: 108–111). Similitudinea cu situația din aromână fusese invocată şi de B.P. Hasdeu (1984 [1879]: 439), dar şi atestarea ei într-un număr impresionant de exemple (peste 300), preluate de Hasdeu din *Omiliarul* tipărit în anul 1581 sub îngrijirea diaconului Coresi şi a doi preoți din Braşov (Hasdeu 1984 [1879]: 439–441) şi, într-un număr mai redus, din *Texte măhăcene* (TM) şi *Texte bogomilice* (TB).

7. Explicația acestui tip de reluare sau, în terminologia lui Hasdeu, de reduplicare a articolului este dorința de „a întări sau a rădica la emfază[3] ideea cuprinsă într-o silabă considerată ca cea mai semnificativă” (Hasdeu 1984 [1879]: 433). Cu alte cuvinte, credem că, aşa cum se întâmplă în multe alte situații, preferința pentru marcarea suplimentară, pentru identificare poate fi atribuită unuia dintre principiile caracteristice, funcționale mai ales în limba română, şi anume acela de hipercaracterizare a formelor morfologice (cf. Puşcariu 1994 [1959]: 353).

8. În ceea ce priveşte statutul morfologic al lui *cela* din sintagma *omul cela bunul*, plecând de la faptul că adjectivul este deja articulat (cu articolul hotărât enclitic), dar şi de la observațiile din DA (s.v. *cel*, *cea* B2) cu referire la faptul că, la fel ca *ăst*, *cel* „are uneori sensul lui «acela pe care-l cunoaşteți», având, prin urmare, «rostul de pronume demonstrativ»”, pe care îl înlocuieşte adesea[4], Gr. Brâncuş (1995: 106) îl consideră pronume, şi nu articol adjectival, aşa cum este socotit în special de B.P. Hasdeu (1984 [1879]: 433–434).

8.1. Constatarea porneşte de la contextele de tipul celor citate şi analizate de Hasdeu (1984 [1879]: 440–441), toate construite cu forme ale lui *cela* pentru masculine şi feminine, singular şi plural, acordate sau nu cu substantivul

[2] Gr. Brâncuş (1995: 100) argumentează că asemănările dintre română şi albaneză în ceea ce priveşte articolul hotărât considerat din perspectiva dezvoltării istorice vin în favoarea ideii/ipotezei că „postpunerea este un fenomen străvechi în ambele limbi şi anterior fenomenului proclizei acestui morfem al determinării”. Pentru aceasta face trimitere la cercetări privind evoluția topicii articolului definit în limba română, precum Graur 1936.

[3] Caracterul emfatic al construcției este susținut şi de Gr. Brâncuş (1995: 106).

[4] Deşi nu preia ideea, însuşi B.P. Hasdeu (1984 [1879]: 433) atrăgea atenția că în *Gramatica* lui Ienăchiță Văcărescu se afirmă că formele articolului *cel* au şi valoare de pronume demonstrativ.

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)

determinat: *omul cela răul*, *partea ceia* [sic!] *stânga*, *sfinții ceia aleşii*, *păcatele cealea realele*, *lucrurilor celora bunele*, *mândriei ceaia buna* ş.a. De remarcat că, în afară de câteva cazuri izolate, *cel* şi formele sale apar întotdeauna amplificate cu *-a* de identificare, iar substantivul determinat este, fără excepție, articulat cu articolul definit. Aceasta era, deci, situația evidențiată de exemplele atestate pentru secolul al XVI-lea.

8.2. Spre deosebire de cele remarcate pentru limba veche, în exemplele amintite în treacăt, citate, de asemenea, în lucrarea lui B.P. Hasdeu (1984 [1879]: 442)[5] din basmele munteneşti culese de Petre Ispirescu, substantivul determinat este articulat cu articolul nehotărât: *o nuntă d-ale împărăteştile*, *o masă d-alea înfricoşatele*.

Această diferență poate avea cel puțin două cauze: pe de o parte, este posibil să fie vorba pur şi simplu de o evoluție a vorbirii, care, în mod normal, în decursul a peste două secole a suferit modificări explicabile prin însăşi frecvența fenomenului, iar, pe de altă parte, ea se poate datora faptului că nu este exclus ca aceia care au notat textele respective să nu fi respectat întocmai realitatea lingvistică.

8.3. Revenind la statutul morfologic al elementului care precedă adjectivul articulat, textele excerptate de noi din graiurile munteneşti actuale evidențiază o situație cu totul schimbată față de cea consemnată în limba veche şi chiar față de secolul al XIX-lea.

Astfel, în textele dialectale culese între anii 1960–1975 din cele trei provincii sudice ale României: Oltenia[6], Muntenia, Dobrogea, se înregistrează următoarele situații.

Varianta masculină a articolului adjectival, *cel(a)*, nu apare niciodată în această construcție, iar pe cea feminină, în forma *a*, am întâlnit-o foarte rar şi doar în exemple discutabile: *acolo* [ne întâlneam cu băieții], *ne duceam la fântână*, [în ziua] ***a lucrătoarea***, *când era lucrătoare, ne duceam la fântân-acolo* (TDM, I: 463 – Suhaia, Tr)[7].

În rest, în toate situațiile întâlnite în textele dialectale, cuvintele care precedă adjectivul articulat sunt pronume demonstrative folosite în funcție de genul substantivului şi de preferința vorbitorului pentru una sau alta dintre variantele obişnuite ale pronumelor respective:

– de depărtare, masculin: *ăla*, rar, în varianta din limba standard, *acela*, sau în cea populară, *ala*, cu formele de plural *ăia/eia*, sau feminin: *aia*, cu genitiv-dativul *eleia*, foarte rar, *acelea*: *erea-nfăşurat ca copilu-ă l a* ***micu*** (TDM, II: 49 – Gheboieni, Db); [Copacul] *îl dăm peste ă l a* ***aninatu*** (*ibidem*: 222 – Mâneciu-Pământeni, Ph); *un cui din ă l a* ***nouu***[8] (*ibidem*: 787 – Săgeata, Bz); *ne spune el,*

[5] Întrucât nu ne-am propus, deocamdată, să urmărim problema de-a lungul istoriei limbii române, ne mulțumim să constatăm situația aşa cum apare în exemplele citate de Hasdeu.

[6] Anticipând, remarcăm că în texele publicate în TDO nu am întâlnit particularitatea.

[7] Informatoarea se referă la întâlnirile fetelor cu băieții, care, în zilele de sărbătoare, se întâmplau la hora satului, pe când, în cele lucrătoare, aveau loc, mai mult sau mai puțin întâmplător, la fântână. Pentru alte exemple cu articol, v. infra, sub **9.4.**

[8] Redarea textului dialectal în transcriere fonetică reprezintă marele avantaj al cunoaşterii corecte a formei rostite de vorbitor: într-o transcriere literară, exemple precum *no̯ua*, *răi̯u* ar fi fost scrise *nou*, *rău*, ceea ce ar fi făcut imposibilă depistarea variantei din vorbirea reală.

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)

agentu-a c e l a ***veterinaru*** (TDM, III: 71 – Recea de Sus, Ag); *era acia* [băiatul] *a l a* ***marele*** (TDM, II: 341 – Cioranii de Jos, Ph); *avea doi câini d-ă i a* ***marii, negri***[9] (*ibidem*: 87 – Runcu, Db); *făceam de două ori* […] *o dată scaloienii ă i a* ***micii*** *şi pe urmă-i făceam p-ă i a* ***marii****. Făceam marţea p-ă i a* ***micii*** *şi joia îi făceam p-ă i a* ***marii*** (TDM: 299 – Seimenii Mari, Cţ); *cojea dovleacu de coaj-a i a* ***tarea*** (TDM, II: 8 – Picior de Munte, Db); *erea ţestăria* [„mulţimea de ţesturi”] *a i a* ***multa*** *la noi* (TDM, III: 295 – Pietroşani, Tr); [Pentru cârnaţi] *umpleam maţele din a c e l e a* ***subţirile*** (TDD: 317 – Sibioara, Cţ);

– dintre demonstrativele d e a p r o p i e r e, atestate cu o frecvenţă uşor mai redusă comparativ cu cele de depărtare, notăm: *ăsta*, *ăştia*, rar, *aceştia*, cu femininul *asta*, genitiv-dativul *esteia*, *ăstea/astea*: *am fost la spital cu ochiu-ă s t a* ***dreptu*** (TDM, I: 421 – Furculeşti, Tr); *nu ştiu ce are ă s t a* ***bătrânu*** (TDM, II: 342 – Cioranii-de-Jos, Ph); *s-a dus ă ş t i a* ***micii*** *după el* (*ibidem*: 74 – Gemenea-Brătuleşti, Db); *ciocani d-ă ş t i a* ***lungii****, de porumb* (TDM, III: 913 – Poiana, Il); [lupul] *intra pe portiţa a s t a* ***mica*** (TDM, II: 18 – Hulubeşti, Db); [Hoţii] *s-a dus întâi la pădure-a s t a* ***marea*** (TDM, I: 414 – Saelele, Tr); *o ţigancă de-a s t a* ***lăieţile*** (TDD: 369 – Ostrov, Cţ); *a s t a* ***bătrâna*** *unde este?* (TDM, III: 520 – Ghimpaţi, Gr); *apele-a l e a* ***micile*** [cărate, conform obiceiului, pentru mort] *îi dă fetiţii-e s t e i a* ***mica*** (TDM, II: 15 – Picior-de-Munte, Db); *aveam găini d-a s t e a* ***româneştile*** (*ibidem*: 68 – Brăneşti, Db); *era flori d-a s t e a* ***roşiile*** (*ibidem*: 105 – Ghirdoveni, Db); *frunze d-a s t e a* ***uscatile*** (TDM; III: 1068 – Unirea, Cl); *ce mai ştia a s t e a* ***tinerilii****?!* (TDD: 345 – Dunăreni, Cţ).

8.4. În concluzia argumentării noastre privind utilizarea cvasigeneralã a pronumelor demonstrative în redarea/exprimarea acestui tip de construcţie, un argument în plus este oferit de materialul atlaselor lingvistice regionale ale graiurilor dacoromâne sudice (NALR–*Olt.* şi ALRR–*Munt.* şi *Dobr.*). Avem în vedere faptul că nici măcar în răspunsurile obţinute în cadrul anchetelor de atlas, pentru care întrebările din chestionar sunt formulate astfel încât nu conţin nici articolul adjectival-demonstrativ şi nici un pronume demonstrativ, [chest. 1971]: „Dacă ai doi băieţi: unul de doi ani şi unul de opt ani şi te întreb: «care băiat merge la şcoală?» cum răspunzi?” şi, respectiv, [chest. 1972]: „Dacă ai o fată mică care e frumoasă şi o fată mai mare care e urâtă şi te întreb: «care fată e frumoasă?», cum răspunzi?”, informatorii nu fac uz de forme ale acestora (v. ALRR–*Munt.* şi *Dobr.*, IV, Pl. 28–29 şi, pentru NALR–*Olt.*, Pl. 43, din acelaşi atlas[10]).

8.5. Rareori, elementul pronominal poate fi exprimat printr-un pronume demonstrativ de identificare: *Şi* [fasolea] *cealaltă* ***oloaga*** *se punea la urmă* [= după

[9] Există şi situaţii în care, având a face cu un cuvânt ce conţine la finală un grup consonantic *muta cum liquida* urmat de vocala *-u* la singular şi *-i* la plural (precum *acru – acri*, *albastru – albaştri*, *negru – negri*), transcrierea fonetică nu ajută în stabilirea caracterului articulat sau nearticulat al cuvântului respectiv. Astfel, un exemplu precum *arnici din ăla albastru* (TDM, III: 577 – Greaca, Gr) este riscant de încadrat între situaţiile discutate aici.

[10] Menţionăm că între planşele 38–48 aflate în volumul al IV-lea din ALRR–*Munt*. şi *Dobr*. figurează şi Pl. 43, care cuprinde, de fapt, material din NALR–*Olt*. (v. Marin 2009: XIX).

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)

celelalte soiuri de fasole] (TDM, III: 408 – Ulieşti, Db); *zice că ... astălaltă* ***marea*** *... să facă casă la capu ei* [= în dreptul, în direcţia capului], *ailantă* ***mijlocia****, la picioare* (*ibidem*: 622 – Frăteşti, Gr); *Ailantă* ***marea*** […] *îi tumna* [„tocmai”] *acolo lângă noi* (TDD: 267 – Râmnicu de Jos, Cţ): *a călcat-o* [maşina] *p-ailantă* ***mai mica*** (*ibidem*: 356 – Peştera, Cţ).

9. Pe lângă aceste situaţii, curente/obişnuite în zonele cu frecvenţă ridicată a procedeului în discuţie se întâlnesc şi câteva cazuri mai speciale.

9.1. Dacă apar două sau, mai rar, trei atribute adjectivale coordonate (determinând acelaşi substantiv), acestea sunt toate folosite articulat: *am luat un ciopârtag* [„retevei”] *d-ăla* ***marile, lungu*** (TDM, II: 70 – Brăneşti, Db); *maţu-ăla* ***marile, grosu*** (TDM, III: 990 – Grubăneşti, Cl); *fuioru-ăla* ***marile, bunu, finu*** (*ibidem*: 1002 – Vâlcelele, Cl)[11].

9.2. În acelaşi timp, articularea se produce şi în cazuri în care adjectivul este trecut prin grade de comparaţie: *luai eu un cal, frate-miu ă l a n t ,* ***mai marele*** *un cal* (TDM, III: 72 – Recea de Sus, Ag); *eu să văz* [„să am grijă”] *de copiii-ă i a* ***mai micii*** (TDD: 341 – Dunăreni, Cţ) (cf. *supra*, exemplul din Peştera, Cţ).

9.3. Caracterul sistematic al acestei particularităţi este evidenţiat de faptul că articularea atributului adjectival se produce şi în situaţii în care acesta este redat prin alte părţi de vorbire, cum este, de exemplu, numeralul cardinal: *Şi* [fiicele] *c e l e l a l t e* ***două*** *tot aşa a făcut* (TDM, II: 294 – Nisipoasa, Ph); *oamenii ăia, boierii ă i a* ***doii*** […] *erau legaţi, în cătuşe* […] *uite, oamenii a c e ş t i a* ***doii*** […] *nu sânt vinovaţi* (TDD: 253–254 – Dulgheru, Cţ).

9.4. Presiunea sistemului acţionează, după părerea noastră, şi în cazul articulării substantivului dintr-un atribut substantival prepoziţional. Numai în acest fel putem explica utilizarea substantivului articulat în câteva exemple construite identic, cum sunt: [cânepa] *o culegi p-a de* ***vara*** (TDM, I: 332 – Tituleşti, Ot); *adunam* [cânepa] *p-aia de* ***vara*** *se lumea* [„se numea”], *ş-a de* ***toamna*** […] *o adunam şi p-aia* (*ibidem*: 435 – Dracea, Tr); [cânepa] *aia de* ***toamna*** *rămânea* (*ibidem*: 457 – Poiana, Tr); [Cânepa] *erea şi de* ***vara****, erea şi de* ***toamna*** […] *p-aia* ***de vara*** *o ţineam… o ţineam trei zile* […] *şi p-aia de* ***toamna*** *o ţineam aproape o săptămână* (TDM, II: 122 – Tăriceni, Ph); [Cânepa] *aia care iese erea* ***de vara****, ş-o culegeam* […] *p-aia de* ***toamna*** *care-avea măciulie o lăsam* (TDM, III: 901 – Drăgoeşti, Il). Aşadar, am considerat că atributele *de vară* „văratică” şi *de toamnă* „tomnatică” se întrebuinţează în forma *de vara* („văratica”), *de toamna* („tomnatica”), deşi nu înseamnă „din timpul verii”, „din timpul toamnei”, aşa cum glosează dicţionarele formele respective articulate (cf. DLR, s.v. *toamnă* şi s.v. *vară*), sunt utilizate sub această variantă doar pentru că au fost asimilate adjectivelor respective.

10. În concluzie, multiplele aspecte şi probleme diverse de morfosintaxă pe care le implică descrierea tipurilor de contexte în care apare particularitatea impun, cu necesitate, să revenim asupra ei într-o cercetare mai amplă.

[11] Exemple asemănătoare sunt semnalate şi de B.P. Hasdeu (1984 [1879]: 440): *vântul cela* ***neopritul*** *şi* ***greul***, *viaţa ceaia* ***dulcea*** *şi* ***înfrămseţata***.

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Avram 1973 = Mioara Avram, *O desinenţă regională la persoana a 2-a singular a mai-mult-ca-perfectului românesc*, în „Studii şi cercetări lingvistice”, XXIV, 5, p. 487–492 (republicat în Mioara Avram, *Studii de morfologie a limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 182–183).

Brâncuş 1995 = Grigore Brâncuş, *Cercetări asupra fondului traco-dacic al limbii române*, Bucureşti, Editura S.C. Caro Trading ’94.

Coteanu 1969 = Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (Româna comună)*, Bucureşti, Editura Academiei.

Gamillscheg 1936 = E. Gamillscheg, *Die Mundart von Şerbăneşti – Tituleşti (Gerichtsbezirk Olt, Kreis Vedea)*, Jena und Leipzig, Berliner Beitrage zur Romanischen Philologie, Bd. VI. Heft 1–2.

Graur 1936 = Alexandru Graur, *Mélanges linguistiques*, I, Paris/Bucureşti, Librairie E. Droz, Editura Cultura Naţională.

Hasdeu 1984 [1879] = B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, tomul II, ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

Ionică 1965 = Ion Ionică, *Noi atestări de imperativului negativ arhaic*, în *Omagiul lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*, Bucureşti, Editura Academiei, p. 403–407.

Ionică 1984 = Ion Ionică, *Subdialectul muntean*, în *Tratat*, p. 163–208.

Lăzărescu 1984 = Paul Lăzărescu, *Subdialectul moldovean*, în *Tratat*, p. 208–240.

Marin 1991 = Maria Marin, *Morfologia verbului în graiurile munteneşti*, în „Fonetică şi dialectologie”, X, p. 45–65.

Marin 2005–2007 = Maria Marin, *Timpurile indicativului în graiurile dacoromâne actuale* (II), în „Fonetică şi dialectologie”, XXIV–XXVI, p. 89–164.

Marin 2009 = Maria Marin, *Prefaţă* la *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, în DGS, I, p. I–XXVIII.

Marin 2014 = Maria Marin, *Trăsături dialectale comune graiurilor munteneşti şi celor crişene*, în „Fonetică şi dialectologie”, XXXIII, p. 87–98.

Marin, Marinescu 1984 = Maria Marin, Bogdan Marinescu, *Graiurile din Transilvania*, în *Tratat*, p. 354–390.

Mărgărit 2017 = Iulia Mărgărit, *Latinitate „ascunsă” în lexicul graiurilor munteneşti*, în *Lucrările celui de-Al Şaselea Simpozion International de Lingvistică* (*Bucureşti, 29–30 mai 2015)*, editori: Maria Stanciu Istrate, Daniela Răuţu, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, p. 123–135.

Neagoe 1973 = Victorela Neagoe, *Despre **-ră-** în formele de perfect simplu şi de mai-mult-ca-perfect*, în „Fonetică şi dialectologie”, VIII, p. 129–140.

Neagoe 1975 = Victorela Neagoe, *Elemente arhaice în graiurile munteneşti*, în „Fonetică şi dialectologie”, IX, p. 143–147.

Neagoe 1984 = Victorela Neagoe, *Subdialectul bănăţean*, în *Tratat*, p. 240–284.

Neagoe 1985 = Victorela Neagoe, *În legătură cu unele forme arhaice de perfect simplu şi de mai-mult-ca perfect şi cu unele valori ale perfectului simplu în graiurile populare actuale*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, t. XXX, A. Lingvistică, p. 171–177.

Neagoe 2012 = Victorela Neagoe, *Morfosintaxa articolului în graiurile dacoromâne actuale*, în „Fonetică şi dialectologie”, XXXI, p. 34–62.

Puşcariu 1994 [1959] = Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, ediţie îngrijită de Magdalena Vulpe, studiu introductiv de Andrei Avram, [Bucureşti], Editura Academiei Române.

Teaha 1989 = Teofil Teaha, *Elemente lexicale moştenite din latină în graiurile actuale din sudul ţării*, în *Dialectologica* (volum îngrijit de N. Saramandu), Bucureşti, [f.e.], p. 87–90 (republicat în Teaha 2005, p. 126–130).

Teaha 1991 = Teofil Teaha, *Termeni regionali moşteniţi din latină în graiurile munteneşti actuale*, în „Fonetică şi dialectologie”, X, p. 79–93 (republicat în Teaha 2005, p. 13–149).

Teaha 2005 = Teofil Teaha, *Cuvinte latineşti moştenite în graiurile româneşti actuale*, seria „Etimologica”, 16, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Vulpe 1984 = Magdalena Vulpe, *Subdialectul maramureşean*, în *Tratat*, p. 320–354.

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)

Abrevieri bibliografice

ALRR–Munt. şi Dobr. IV = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia şi Dobrogea*, vol. IV, de Teofil Teaha (coord.), Ion Ionică, Bogdan Marinescu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2004.
DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Bucureşti, Librăriile Socec&Comp. şi C. Sfetea, Imprimeria Naţională Universul, 1913–1948.
DGS, I = *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, coordonator Maria Marin, Bucureşti, Editura Academiei Române, vol. I (literele ***A–C***), 2009.
Dial. rom. = Matilda Caragiu-Marioţeanu, Ştefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1977.
DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române* (DLR), Serie nouă, Bucureşti, 1965–2010.
NALR–Olt. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică şi Valeriu Rusu, vol. I–V, Bucureşti, Editura Academiei, 1967–1984.
TB = *Texte bogomilice*, în Hasdeu 1984 [1879], p. 193–514.
TDD = *Texte dialectale şi glosar. Dobrogea*, de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană şi Nicolae Saramandu, Bucureşti, [f.e.], 1987.
TDM, I–III = *Texte dialectale. Muntenia*, sub conducerea lui Boris Cazacu, Bucureşti, Editura Academiei, vol. I, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, 1973; vol. II, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, 1975; vol. III, de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, 1987.
TDO = *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacţia lui Boris Cazacu, de Cornelia Cohuţ, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Şuteu şi Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Academiei, 1967.
TM = *Texte măhăcene*, în Hasdeu 1984 [1879], p. 33–191.
Tratat = *Tratat de dialectologie românească*, coordonator Valeriu Rusu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.

ON A MORPHOLOGICAL ARCHAISM SPECIFIC TO THE SOUTH DACO-ROMANIAN SUBDIALECTS

ABSTRACT

The current intervention represents a first part from a larger research dedicated to the triple determination by means of articulation of nouns, known in the form of *omul (a)cela bunul*. The particularity, a common one with the Albanian, confirmed ever since the old Romanian texts (from the 16th century) is also encountered in the A-Romanian dialect. The construction is analysed, for the time being, from the perspective of the pronominal elements and of the adjective, which are involved in the idioms of this type.

Keywords: *definite article*, *multiple articulation*, *demonstrative pronoun*, *morphological hypercaracterisation*, *archaism*.

BDD-A30148 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:55 UTC)